
Г л а с н и к
Етнографског института
Српске академије наука и уметности

LVII (2)

Београд 2009

Г

Е

И

УДК 39(05)

ISSN 0350-0861

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ

ГЛАСНИК
ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА
LVII
свеска 2

Главни и одговорни уредник:

Драгана Радојичић

Међународни уређивачки одбор:

Радост Иванова, Елефтериос Алексакис, Петер Славковски, Габриела Килианова,
Милица Бакић-Хејден, Ингрид Славец-Градишник, Марина Мартинова

Уређивачки одбор:

Гојко Суботић, Софија Милорадовић, Јелена Чворовић, Љиљана Гавриловић,
Александра Павићевић, Лада Стевановић, Бојан Жикић

Рецензентски тим:

Војислав Становчић, Ана Лулева, Мирослава Лукић-Крстановић, Младена
Прелић, Душан Дрљача, Александра Битусикова, Мојмир Бенца, Јана
Поспишилова, Мирослава Малешевић, Гордана Благојевић

Секретар уредништва:

Марија Ђокић

Примљено на VIII седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној 15. децембра
2009. године, на основу реферата академика Војислава Становчића

БЕОГРАД 2009.

UDC 39(05)

ISSN 0350-0861

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY

BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LVII
No. 2

Editor in chief:
Dragana Radojičić

Interantional editorial board:
Radost Ivanova, Elefterios Alexakis, Peter Slavkovsky,
Gabriela Kilianova, Milica Bakić-Hayden, Ingrid Slavec-Gradišnik, Marina Martynova

Editorial board:
Gojko Subotić, Sofija Miloradović, Jelena Čvorović, Ljiljana Gavrilović,
Aleksandra Pavićević, Lada Stevanović, Bojan Žikić

The reviewers:
Vojislav Stanovčić, Ana Luleva, Miroslava Lukić-Krstanović, Mladena Prelić,
Dušan Drljača, Alexandra Bitusikova, Mojmír Benža, Jana Pospíšilová,
Miroslava Malešević, Gordana Blagojević

Secretary:
Marija Đokić

Accepted for publication by the reference of academician Vojislav Stanovčić, at VIII meeting of the Department of Social Sciences SASA, on December 15th 2009.

BELGRADE 2009

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011-2636-804
eisanu@ei.sanu.ac.rs
www.etno-institut.rs

Рецензент:
академик САНУ Војислав Становчић

Лектор:
Софија Милорадовић

Превод на енглески:
Јелена Чворовић

Коректор:
Марија Ђокић

Штампа:
Академска издања
Београд

Тираж:
500 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије

Део радова у овом Гласнику резултат је рада на пројектима:
Србија између традиционализма и модернизације – етнолошка и антрополошка
проучавања културних процеса (бр. 147020), *Антрополошко испитивање комуникације у*
савременој Србији (бр. 147021) и *Етницитет: Савремени процеси у Србији, суседним*
земљама и дијаспори (бр. 147023), које је у целини финансирало МНТР РС.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm

Годишње

ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института

COBISS. SR-ID 15882242

Summary Садржај

<i>Marijana Mitrović</i> , Colours of the New Face of Serbia: National Symbols and Popular Music	8
<i>Маријана Митровић</i> , Боје „новог лица Србије“: национални симболи у популарној музици	18
<i>Gordana Blagojević</i> , Belgrade Breakdance Girl: Breaking Gender-Specific Stereotypes with Dance	19
<i>Гордана Благојевић</i> , Београдска брејкденс девојка: <i>брејковање</i> (ломљење) полних стереотипа плесом	23
<i>Maria Hnaraki</i> , Speaking Without Words: Zorba’s Dance	25
<i>Марија Хнараки</i> , Језик тела: Зорбин плес	34
<i>Lada Stevanović</i> , Funeral Ritual and Power: Farewelling the Dead in the Ancient Greek Funerary Ritual	37
<i>Лада Стевановић</i> , Погребни ритуал и моћ: опраштање од мртвих у античком грчком погребном ритуалу	51
<i>Mladena Prelić</i> , The Serbs in Slovenia: a New Minority	53
<i>Младена Прелић</i> , Срби у Словенији као <i>новодобна мањина</i>	68
<i>Marta Stojić</i> , The Erased in Slovenia: Is There an End to the Story?	69
<i>Марта Стојић</i> , Избрисани Словеније: назире ли се крај приче?	81
<i>Iwona Kabzińska</i> , Trauma kulturowa. Doswiadczenie zmaian systemowych w postsocjalistycznej Polsce	83
<i>Iwona Kabzinska</i> , A Cultural Trauma: Outcomes of the System Change in Post-Socialist Poland	94
<i>Evy Johanne Håland</i> , 15 th August on the Aegean Island of Tinos	95
<i>Еви Јоана Халанд</i> , Празник Пресвете Богородице на егејском острву Тинос	110
<i>Jadranka Dorđević Crnobrnja</i> , Legal Inheritance in the Domain of Ideal and Real	111
<i>Јадранка Ђорђевић Црнобрња</i> , Законско наслеђивање на релацији идеално – реално	120
<i>Zorica Divac</i> , An Ethnological Look at the Issue of Prolonged Adolescence	123
<i>Зорица Дивац</i> , Етнолошки поглед на проблеме „продуженог детињства“	129
<i>Naško Križnar</i> , Podobe kulture v vizualni etnografiji	131

<i>Naško Križnar</i> , Images of Culture in Visual Ethnography	140
<i>Галин Георгиев</i> , За един ритуал преди и след сто години. Функции на Гергьовденската обредност във всекидневния живот на Българите от с. Чушмелий в Украйна	141
<i>Galin Georgiev</i> , For One Ritual Before and After Hundred Years. Functions of St. George's Day-Rites in Everyday Life of Bulgarians from the Village of Chushmeley, Ukraina	162

Scientific Critique and Polemic

<i>Maria Hnaraki</i> , Julie Mostov. Soft Borders: Rethinking Sovereignty and Democracy	163
<i>Милош Луковић</i> , Ján Botík, Etnická história Slovenska. K problematike etnicity, etnickej identity, multietnického Slovenska a zahraničných Slovákov	165
<i>Александра Павићевић</i> , Слике прожимања: Драгана Радојичић, Слике из Боке	166
<i>Милош Луковић</i> , Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska	167
<i>Милеса Стефановић-Бановић</i> , Петар Славковски, Свет који нестаје. Традиционала аграрна култура Словака у централној и јужној Европи	169

Chronicles

<i>Александра Павићевић</i> , „Држава, наука, култура“, научни скуп у организацији етнолошко-антрополошког друштва Србије.	173
<i>Милош Луковић</i> , Научни скуп у Чешкој Републици	176
Report on activities Institute of Ethnography, SASA 2001-2010	179
Извештај о раду Етнографског института САНУ и његова кадровска структура у периоду од 2001. до 2010. године	182
General Guidelines for Submissions	185
Упутство за ауторе	186

пологије, етнографије, историје, историје културе, историје народног стваралаштва, историје књижевности, музеологије и сродних дисциплина. Језгро ауторског тима чинили су не само истакнути стручњаци из разних етнографских институција већ и представници блиских научних дисциплина, као што су историја и право, демографија и историјска географија, агрономија и др.

Редакцијски одбор сачињавали су сарадници Етнолошког института Академије наука Чешке Републике (*Etnologický ústav Akademie věd České republiky*) и Института за европску етнологију Филозофског факултета Масариковог универзитета (*Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*) у Брну, а завршне радове реализовала је техничка редакција Етнолошког института Чешке академије наука у периоду од 2001. до

2007. године. Главни уредници су Станислав Броучек (*Stanislav Brouček*) из Прага и Рихард Жежбек из Брна. Издавачком подухвату придружила се и издавачка кућа „Млада фронта“ (*Mladá fronta*) из Прага.

Опсежни предметни, именски и географски регистри на крају трећег тома Енциклопедије омогућавају брзу оријентацију у проналажењу одредница и њихово успешно сагледавање и повезивање. У Енциклопедији се налази и 1.200 ликовних прилога (слика и цртежа), а на унутрашњим странама корица сва три тома дате су изванредно илустративне карте етнографских целина у Чешкој, Моравској и Шлезиви. Атрактивна ликовна опрема корица (тврди повез, формат А4) и квалитет штампе сва три тома такође доприносе укупном утиску да се ради о научном делу које је темељно припремано.

Милош Луковић

Петар Славковски, *Свет који нестаје. Традиционална аграрна култура Словака у централној и јужној Европи*

Skavkovský, Peter. Svet na odchode : tradičná agrárna kultúra Slovákov v strednej a južnej Európe. Bratislava : Veda, 2009. 216 s. Etnologické štúdie, 16. ISBN 978-80-224-1086-1. Тип: ААВ

Прилагођавање природној средини и снабдевање животним намирницама представља свакодневицу помоћу које човек стиче не само биолошка добра, већ и културни идентитет. Ово истовремено означава и ниво културне зрелости при хуманизацији природне средине. Материјалне, социјалне и духовне манифестације, као и однос према природи, организација породице и друштва, вредносне оријентације – све ово је у прошлости у Словачкој

било под значајним утицајем сеоског начина живота. Зависност од пољопривредне производње прожимала је духовни живот сељака и одразила се на богати аграрни култ њихових предака.

Ово су полазне тачке Петра Славковског, сарадника Етнографског института Словачке академије наука, аутора монографије *Свет који нестаје*, који уједно наглашава да ову стару културну основу, која је усредсређена на просперитет сеоских породица,

налазимо у свим европским сеоским аграрним друштвима као део културне баштине. То је, у очима аутора, био свет у коме се данашње стање ствари вредновало на основу тога колико се оно разликује од онога што је планирано за сутра. Основни предуслов за остваривање циљева било је јединство изграђено на лојалности тим циљевима. Аграрна култура је представљала оптималну експлоатацију човека, земље и пољопривредног оруђа у одређеним историјским и друштвено-економским условима. Она је била хармонично јединство рада, искуства и потрошње.

Важан предмет истраживачеве пажње представљају и историјске околности. Од неолитске револуције, па све до 50-тих година XX века, аграрна култура је била најважнији део производних снага материјалне културе, као и других аспеката живота људи који су живели на територији Словачке. Аутаркија је била егзистенцијална потреба. Производња хране и основних сировина остала је најважнији део сеоског живота, чак и након што је подела рада јасније одређена. Разноврсност начина живота и сеоске породице осигурала је, по мишљењу Петра Славковског, дугу историјску егзистенцију на широком европском тлу.

Аутор са много истрајности разјашњава културни систем прединдустријског друштва, који је карактерисала значајна стабилност. Ово је била реалност словачког села чак и почетком XX века. Аграрне друштвене групе (сеоска породица, рурално друштво) биле су уређене у складу са нормама утемељеним на културним обрасцима. Ове друштвене групе су у традиционалној култури важиле за креаторе идеалних образаца животних активности – неке врсте приручника за понашање које се сматрало нормалним

у друштву, и истовремено су креирале вредносне критеријуме. Због тога је микрокосмос сеоског друштва био простор организован под утицајем друштвених снага које су породицу и појединца оријентисале ка материјалним, односно нематеријалним вредностима. Људи су у датим околностима бирали оне делатности и материјалне и друштвене способности које су били у стању да развију. Истовремено, те делатности су морале задовољити и њихове основне потребе и интересе на начин на који је то било оптимално у датом историјском и културном развоју.

Предмет истраживачке пажње Славковског, између осталог, јесте и традиционална народна култура у Словачкој. Њу је карактерисала изузетна стабилност система, који је често био на граници изолације. У временима кризе и друштвених промена људи су били приморани да напуштају домовину како би поправили своју социјалну и економску ситуацију. Тако је било и крајем XVII и почетком XVIII века, у време великог сиромашења сељака. У том временском периоду почеле су и миграције словачког становништва ка југоистоку, простору такозване Панонске низије (простор на територијама данашње Мађарске, Румуније, Србије (Војводина) и Хрватске (Славонија). Док су се за време колонизација словачки расељеници већином премештали у границама једне државе, после распада Аустроугарске постали су емигранти, одвојени од матичног језгра. Тако су се Словаци одједном нашли на подручју Мађарске, Румуније, Србије, Хрватске и Бугарске. У овој позицији, одвојене од своје матице, нашле су се и групе Словака који су, у складу са новим државним границама после 1918, постали грађани Пољске, Аустрије и Украјине. Због тога и данас налазимо

енклаве словачке мањине у земљама средње и јужне Европе. Иако живе ван свог изворног етничког поднебља, њихова култура представља саставни део културне историје словачког народа.

Културне вредности традиционалних аграрних заједница, које су се у прошлости преносиле са генерације на генерацију, сачињавале су уједно и основу за културну разноликост. Миграције становништва ка новим територијама јачале су културна зближавања између словачке мањине и осталих етничких заједница. У новом мултиетничком окружењу, словачка мањина је – на основу културе донете из Словачке – морала да изгради модел културе и живота који би јој створио реалне шансе за преживљавање у новим условима.

Аутор се позива и на анализе истраживања материјалне, социјалне и духовне културе у пределима где је словачка мањина настањена у средњој и јужној Европи, а које показују, с једне стране, да је традиционални културни модел који потиче из Словачке преживео у великој мери. Са друге стране, припадници словачког етноса унели су иновације у своју традицију и праксу под утицајем новог

социјалног и материјалног окружења. Показало се да нови животни услови и могућности економског и социјалног раста представљају за словачку мањину много важније факторе од саме традиције. Повољни привредни и друштвени услови помогли су словачким колонистима да брзо превазиђу разлике између своје изворне културе и оне коју су изградили у новом окружењу.

Славковски закључује да је сваки простор у коме живе људи, посматрано из културне перспективе – јединствен. Он сматра и да се култура може посматрати као скуп стратегија које човеку омогућавају да се прилагоди окружењу. Људи су у конкретним животним условима бирали оне делатности, као и материјалне и социјалне вештине, које су могли да развијају. Управо је свестраност аграрне културе омогућила њену дугу историјску егзистенцију на широком европском тлу. Словачка и словачки сељаци били су њен саставни део.

Читање ове монографије могло би отворити нова питања код истраживача различитих струка. Но она је свакако написана са намером да од заборава сачува важан сегмент словачке културе у матици и расејању.

Милеса Стефановић-Бановић